

'Baai van Heist'

Van ondergeschoven kindje tot uniek tweelingreservaat

"Het is vooral de dynamiek van zee en wind die deze bijzondere vlakte van strand, duin, slik en schor voortdurend herkneedt"

Geprangd tussen de oostelijke strekdam van Zeebrugge en de zeedijk van Heist ligt het Vlaams natuurreservaat 'Baai van Heist'. Deze strandvlakte van 54 hectare is door haar zeldzame natuurwaarde de tegenpool van de vaak eentonige zandstroken elders aan onze kust. Samen met de uitgestrekte zandbank de 'Paardenmarkt', vormt de Baai het enige integrale - strand én zee - kustreservaat in België.

Soms helpt de natuur zichzelf een handje. Door zich zo te ontwikkelen dat de mens vanzelf uit de buurt blijft, bijvoorbeeld. Het ontstaan van de Baai van Heist gaat terug tot het einde van de jaren zeventig en het begin van de jaren tachtig. In die tijd werd in de voorhaven van Zeebrugge de oostelijke strekdam aangelegd, enkele jaren later gevolgd door een grootschalige zandopspuiting op het strand van Knokke-Heist. Het strand van Heist kwam door die werken in een luwte te liggen. Goed beschermt tegen zeestromingen, werd het strand een soort uitgestrekt bezinkingsbekken. Grote hoeveelheden zand, maar ook lichtere slibdeeltjes sloegen er neer en dat gaf het ontstaan aan een

slibrijke zandvlakte. Het slijkachtige strand van Heist werd al gauw als een vuile en zelfs gevaarlijke hoek bestempeld. Bovendien was het strand door de grote afstand van zeedijk tot water ongerieflijk. Redenen genoeg voor de badgasten om andere, meer aantrekkelijke kustoorden op te zoeken ...

Beeldhouwwerk van zee en wind

Op die manier verdween de Baai van Heist uit de toeristische folders: een ongewilde evolutie, maar een ware weldaad voor de natuur. Het strand werd jarenlang ongemoeid gelaten en minder intensief betreden. Langzamerhand zagen pionierplanten kans te kiemen en te groeien, en rezen uit het strandzand

de eerste duinen op. Het groene strand van Heist - een primeur voor Vlaanderen en ook internationaal een zeldzaam verschijnsel - was een feit. Het is vooral de dynamiek van zee en wind die deze bijzondere vlakte van strand, duin, slik en schor beeldhouwt. Nu en dan, bij storm en hoge springvloed, breekt de zee door de gordel van strandduinen. Dat zorgt voor een zeldzaam spel van aanwas en erosie en een veranderlijk landschap, voortdurend herkneedt door zee en wind.

Schelpenschatkamer

Wat maakt de Baai van Heist zo apart? Op deze vraag valt geen enkelvoudig antwoord te geven. Heel bijzonder zijn de embryonale

strandduinen, dat zijn duinen in hun eerste, prille fase van ontstaan. Ze worden geboren op de hoogwaterlijn, waar biestarwegras vaste voet aan de grond vond, vervolgens door zand werd onder gestoven, dan terug boven het zand uitgroeide om vervolgens weer meer stuivend zand te vangen. Biestarwegras is een overblijvende, zoutminnende plant die fungeert als natuurlijke zandbinder. Op de duintjes groeit ook zeepostelein, zeewolfsmelk en blauwe zeedistel.

De getijdengeultjes tussen de duinen kleuren groen door hertshoornweegbree, krielparnassia, selderij, schorrezoutgras, zeeweegbree, dunstaart, laksteeltje en melkkruid. Al even waardevol zijn de slikken en schorren in de 'slufter', dat is een doorbraakgeul in de duinen. Ze zijn begroeid met typische zoutminnende plantjes als klein schorrenkruid, zeekraal, obione, kweldergrassen en Engels slijkgras. Heel bijzonder is de indrukwekkende schelpen- en rolkeienvloer op de brede overgangszone van duintjes naar nat laagstrand. Deze mix van zeldzame biotopen maakt de baai tot één van de belangrijkste vogelpleisterplaatsen aan de Belgische kust.

'Natuurreservaat'

Spontane duinvorming op het strand is een rariteit. Natuurlijkhebbers en wetenschappers sprongen op de bres om de natuurwaarden van de Baai van Heist te beschermen. In 1995 werd de baai bij besluit van de Vlaamse Regering aangeduid als 'beschermde duingebied'. Een rapport van de toenmalige afdeling Natuur en het Instituut voor Natuurbehoud vestigde de aandacht op de aanwezige natuurlijke habitats uit de Europese Habitatrichtlijn. Met succes, want toen Vlaanderen in uitvoering van deze richtlijn de speciale beschermingszones indient bij Europa, stond de Baai van Heist op de lijst, als onderdeel van de 'Duingebieden met inbegrip van de IJzermonding en het Zwin'. Op 22 oktober 1997 kreeg de Baai van Heist dan het predicaat 'Vlaams natuurreservaat'. Inmiddels is de Baai van Heist door de Europese Commissie ook opgenomen in de lijst met 'Gebieden van Communautair Belang'. 'De Baai van Heist' maakt samen met het Sternenschiereiland en een deel van de open waters in de Zeebrugse voorhaven ook deel

uit van de speciale beschermingszone 'Kustbroedvogels te Zeebrugge en Heist', vastgelegd in 2005.

Zonnende zeehonden

De lijst met ereprijzen stopt hierbij niet. In de ondiepe zee vóór de baai strekt zich de 'Paardenmarkt' uit: een zandbank waarvan een deel bij zeer laag tij - ongeveer om de twee weken - boven water komt. Dit tijdelijke eilandje is de plek bij uitstek waarop duizenden zee- en strandvogels elkaar verdringen op zoek naar voedsel: in de zon geeft dit een schitterend schouwspel. Dat hier zelfs (grijze en gewone) zeehonden komen uitblazen, spreekt helemaal tot de verbeelding. Ook in de ondiepe zee-engte tussen het lage strand en de droogvallende zandbank is het leven ongemeen rijk. Garnalen en allerlei soorten vis zoeken deze beschutte plaats op, waardoor het ook een ideaal foerageergebied is voor 'vissende' zeevogels zoals dwergstern, visdiefje en grote stern. Dit ondiepe water is ook de kraamkamer voor zandspiering, schol en

De natte droom van kustvogels

Elk biotoop in de Baai van Heist trekt karakteristieke vogels aan. De duintjes zijn het broed- en leefgebied van bedreigde zangvogels, zoals kuifleeuwerik en graspieper. Op de laag rolkeien, schelpen en schelpengruis net boven de hoogwaterlijn voelen strandplevier, dwergstern en bontbekplevier – stuk voort stuk zeldzame broedvogels – zich in hun sas. In de wintermaanden wordt hun plaats in de branding ingenomen door drieteenstrandloper, bonte strandloper, kanoet en zilverplevier. Ook de rotgans, een echte zeeganzesoort, is een jaarlijks terugkerende wintergast. Scholekster, tureluur en bergeend zijn blijvers. Tijdens de trekperiodes kunnen in de Baai recordantallen rosse grutto pleisteren. Het natte strand is niet alleen foerageergebied voor kustvogels, het is ook de biotoop van kokerwormen, tweekleppige schaaldieren en kreeftachtigen zoals grijze garnaal en slijkgarnaal.

bot, drie vissoorten die alleen nabij Bray-Dunes (Frankrijk) in vergelijkbare dichtheden voorkomen. Verwondert het nog dat dit zeegebied in 2006 bij Koninklijk Besluit werd aangewezen als marien reservaat? Daarmee doet de Baai van Heist annex Paardenmarkt er nóg een primeur bovenop. Die van eerste 'integraal kustreservaat', dat van het kustecosysteem zowel de zee- als de landcomponent bevat.

“Heel bijzonder zijn de embryonale strandduinen die op het biestarwegras aangroeien”

Mondjesmaat ingrijpen

Het beheerplan beschouwt de Baai van Heist als een 'begeleid natuurlijk landschap'. Natuurlijke processen krijgen er de voorrang, maar gerichte technische ingrepen zijn toegelaten, op voorwaarde dat ze nodig zijn om bepaalde zeldzame doelsoorten en habitatdoeltypen in stand te houden. Zo gebeurt het dat tot takkenbosjes uitgelopen rijshouthagen - een bedreiging voor de mos- en biestarwegrasduintjes - worden gekapt. Of dat witte honingklaver - overgewaaid vanuit de achterhaven van Zeebrugge - met de hand wordt uitgetrokken. Van een noodzakelijke ingreep gesproken! Deze forse vlinderbloemige overschaduwet niet alleen (letterlijk) de natuurlijke plantengroei, maar zorgt ook voor teveel stikstof in de bodem. Op dit unieke strand zou hierdoor op termijn alleen nog maar gras groeien. Om dit te voorkomen, zitten de natuurarbeiders van het ANB dan ook geregeld met hun handen in het Heistse zand... Bovendien maaien ze sinds 2006 ook jaarlijks de strandkweek, die her en der te dominant wordt ten koste van de andere schorrenplanten.

Wandelen in de Baai

De Baai van Heist is de ideale plek om 'de andere Noordzee' op te snuiven. Let wel: het statuut van Vlaams natuureservaat houdt verbodsbepalingen in. Zo is het verboden de rust te verstoren, te spelen of te sporten, dieren te vangen, te vissen of nesten te vernielen. Van 1 april tot en met 31 juli is het hele gebied ontoegankelijk omwille van het broedseizoen. In deze periode mag je wel het gebied doorkruisen via een centraal wandelpad. De informatieborden en een vogelkijkhut bieden je de ideale invalshoek om de rijke flora en fauna in dit gebied met gepast respect te bewonderen.

Dwergstern © Wildlife Pictures

i Jean-Louis Herrier – beheerder
jeanlouis.herrier@lne.vlaanderen.be
Koen Maréchal – natuurwachter
koenraad.marechal@lne.vlaanderen.be
Tel. 0479 89 01 05
ANB, Cel Kustzonebeheer, Tel. 050 45 42 52